

PASAULIO žemaičių dailės parodų tradicija PLUNGĖJE

2024-aisiais savo veiklos trisdešimtmetį pažymi Žemaičių dailės muziejus, kuris 1994-aisiais svetingai Plungės kunigaikščių Oginskių rūmų duris atvėrė iš Žemaitijos kilusiems, su ja glaudžiai susijusiems menininkams ir dailės gerbėjams. Simboliška, kad šiais metais čia atidaryta ir šio muziejaus savitą veidą per tą laikotarpį suformavusi, dailininkus ir jų kūrybos gerbėjus jau devintą kartą subūrusi Pasaulio žemaičių dailės paroda. Kokios šios jau tradicine tapusios parodos ištakos ir kaip ji čia formavosi bei visus tuos tris dešimtmečius buvo puoselėjama?

Ištakos

Pirmosios žemaičių dailės parodos pradėtos rengti 1938 m. Telšiuose. Jos iniciatoriai buvo Žemaičių muziejus „Alka“ direktorius Pranas Genys ir dailininkai Paulius Augius-Augustinavičius bei Kipras Šaulys. Tais metais rugsėjo 1–5 dienomis veikusioje Žemaičių dailės parodoje dalyvavo 17 menininkų, kurie eksponavo 115 kūrinių – tapybą, grafiką, skulptūrą ir keramikos darbus. Tomis dienomis telšiškiai ir jų svečiai buvo kviečiami susipažinti ir su Masčio ežero pakrantėje, ant Telšių Žaliosios kalvos duris lankytojams atvėrusiu naujuoju, pagal architekto Stepono Stulginskio projektą pastatytu Žemaičių muziejumi „Alka“. Tuo metu čia buvo naudojama dar tik dalis jo patalpų, tad Žemaičių dailės paroda ten netilpo, todėl buvo eksponuojama kitoje vietoje – naujai pastatytoje, rugsėjo pirmąją pradėjusioje veikti Telšių miesto pradžios mokykloje (dabartinė „Aržalyno“ progimnazija).

Savo kūrinius šioje parodoje eksponavo tuo metu Lietuvoje jau daugelio žinomi dailininkai: Paulius Augius Augustinavičius, Juozas Bagdonas, Gerardas Bagdonavičius, Bronė Bakutytė, Adomas

Plungės kunigaikščių Oginskių centrinių rūmų skulptūros. Sauliaus Narkaus nuotrauka iš RKIC archyvo

Galdikas, Antanas Gudaitis, Česlovas Kontrimas, Telesforas Kulakauskas, Jonas Kuzminskas, Emilija Idzelevičiūtė, Bronius Pundzius, Vaclovas Rataiskis, Simas Sidabras, Jonas Steponavičius, Kipras Šaulys, Liuda Vaineikytė ir Telesforas Valius. Parodoje dalyvauti buvo kviesta ir daugiau menininkų, tačiau tąsyk dalies jų kvietimai laiku nepasiekė, o kai kurie menininkai nespėjo tinkamai pasirengti parodai ir jo organizatoriams savo kūrinių nepateikė.

Žemaičių muziejus „Alka“ prieškarinio, karo ir pokario metais, be Šiaulių „Aušros“ muziejaus, buvo svarbiausias kraštotyrimo tipo muziejus Žemaitijoje ir ne mažiau svarbus kultūros centras šiame regione. Čia ir vėlesniais metais buvo rengiamos dailės parodos, tačiau jų organizatoriai nebekėlė tikslo jose pristatyti visų žemaičių dailininkų kūrybos.

Idėja vėl pradėti organizuoti kolektyvines žemaičių dailės parodas, kuriose būtų eksponuojami žymiausių žemaičių dailininkų kūriniai, subrandin-

Plungės kunigaikščių Oginskių rūmai, kuriuose veikia Žemaičių dailės muziejus. D. Mukienės nuotrauka

ta Atgimimo metais. Šį kartą meno žmonėms kilo ambicija bendra paroda suvienyti ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje gyvenusius ir kūrusius žemaičių dailininkus, parodoje pristatyti ir jau Amžinybėn išėjusių iš Žemaitijos kilusių iškilų menininkų darbus. Išsamiai apie šį sumanymą, jo realizavimą, visas iki šiol vykusias parodas daug informacijos pateikta Žemaičių dailės muziejaus interneto svetainės skyriuje „Pasaulio žemaičių dailės paroda“ (adresas internete: <https://www.zdm.lt/pasaulio-zemaičiu-dailes-paroda/>).

Šioje žurnale pateikiamoje publikacijoje – trumpa iki šiol vykusių Pasaulio žemaičių dailės parodų apžvalga ir svarbiausi jų akcentai.

1989 metai

Idėja surengti Pasaulio žemaičių dailės parodą iš Žemaitijos kilusiems menininkams gimė 1988 m. po Vilniuje vykusios lietuvių išeivijos dailininkų kūrybos parodos, kurioje dėmesį atkreipė tas faktas, jog eksponuojama daug iš Žemaitijos kilusių dailininkų kūrinių. Sumanymas suburti kiek tai įmanoma daugiau žemaitiškų šaknų turinčių, po platų pasaulį išsibarsčiusių dailininkų ir vienoje parodoje pristatyti jų kūrybą buvo įgyvendintas 1989-aisiais metais Klaipėdoje ir Vilniuje. Čia vykusios parodos pagrindiniai organizatoriai buvo tuo metu Vilniuje gyvenę ir kūrę žemaičiai dailininkai Antanas Olbutas, Aloyzas Stasiulevičius, Algimantas Švažas, iš Kretingos krašto (Baublių kaimo) kilęs klaipėdietis žemaitis skulptorius Rimantas Daugintis, Vilniuje dirbęs iš Mažeikių kilęs menotyrininkas dr. Viktoras Liutkus. Jiems talkino Žemaičių kultūros draugija, tuometinė Lietuvos kultūros ministerija, Lietuvos dailininkų sąjunga, Lietuvos dailės muziejus bei draugija „Tėviškė“.

Pasak V. Liutkaus, tai buvo metai, kai „visi kvėpavo Sąjūdžio oru, piešė svajonėse galingas dailės gyvenimo perspektyvas, parodų panoramose matė kylančią Nacionalinę dailės galeriją su savo kūriniiais ant sienų.“

Pasak dabartinės Žemaičių dailės muziejaus direktoriaus pavaduotojos dr. J. Skurdauskienės, ši paroda iš pat pradžių buvo ambicinga ir turėjo stiprų idėjinį etninį užtaisą. Jos organizatoriai buvo išsikėlę sau keletą tikslų: „parodyti ir įvertinti išeivijos bei Lietuvos žemaičių menininkų kūrybinius ieškojimus, padėti sugrąžinti į Tėvynę po įvairias užsienio

Pasaulio žemaičių dailės parodų vėliava. Autorė – Teresė Jūratė Urbienė. Emblemos autorius – dailininkas Rimantas Dichavičius

šalis išblaškytą profesionalių žemaičių dailininkų kūrybą ir kt.“

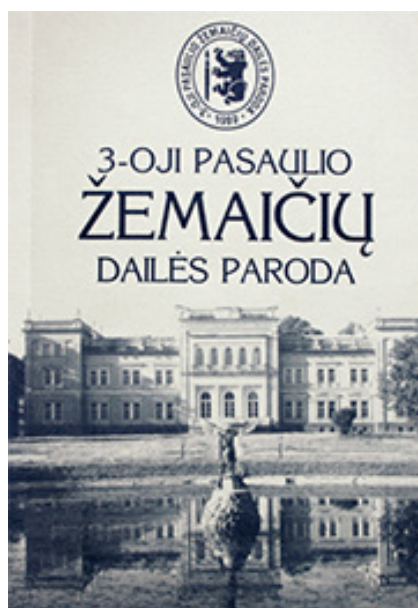
Šioje parodoje didžiosios dalies eksponuotų kūrinių autoriai buvo iš Žemaitijos kilę, bet jau po Lietuvą ir kitas pasaulio šalis pasklidę vyresnio amžiaus menininkai, norėję tokia forma atnaujinti savo ryšius su gimtosiomis vietomis, čia gyvenančiais žmonėmis ir kartu priminti apie save, parodyti tai, kuo jie gyvena ir kaip meno srityje realizuoja save. Tad, nors pagrindinės parodos tema tais metais nebuvo paskelbta, jos moto, pasak J. Skurdauskienės, simboliškai buvo „Grįžti į save“.

Parodos organizatoriai, tęsdami 1938 m. Telšiuose surengtos žemaičių dailininkų kūrybos parodos tradiciją, parengė ir išleido informatyvų parodos katalogą, kuriame paskelbtos visų parodoje dalyvavusių dailininkų pavardės ir kita aktuali informacija. Tokie ir dar labiau praturtinti katalogai parodos dalyvių ir

(Nukelta į 8 p.)

Pirmosios Pasaulio žemaičių dailės parodos katalogo viršelis. Ant viršelio – dailininko Algimanto Švažo kūrinys „Žemaičių sopulys“

Trečiosios Pasaulio žemaičių dailės parodos katalogo viršelis

jos lankytojus džiugino ir vėlesnėse parodose.

Paroda turėjo ir žemaičio dailininko Rimanto Dichavičiaus sukurtą savo emblemą (logotipą),

kuris mažai pakitęs išliko iki šiol. Rengiant parodą gimė idėja ir turėti jos vėliavą (vėliavos autorė – dailininkė Teresė Jūratė Urbienė).

1994 metai

Igyvendinant Kultūros ministerijoje gimusią idėją įkurti keturis regioninius dailės muziejus šalyje, pirmasis toks muziejus (kol kas vis dar vienintelis) duris atvėrė Plungės kunigaikščių Oginskių rūmuose. Antrosios pasaulio žemaičių dailės parodos, kuri šį kartą vyko Plungėje ir Telšiuose, atidarymas sutapo su Žemaičių muziejaus atidarymu minėtuose Plungės Oginskių rūmuose. Pasirengimas jai vyko sunkiai ir tapo didžiuliu iššikiu tuometiniams muziejaus darbuotojams. Jie nesuklupo ir tais metais perėmė Pasaulio žemaičių dailės parodų organizavimo iniciatyvą ir yra pagrindiniai tokių parodų organizatoriai iki šiol. Tais metais jiems sudėtingiausia buvo įveikti problemas, susijusias su ankstesnių šeiminkų stipriai nugyventomis Plungės rūmų erdvėmis, kurios per gana trumpą laiką turėjo būti suremontuotos ir pritaikytos rengiamos parodos eksponavimui. Tam tais ekonominiu ir finansiniu požiūriu gana sunkiais Lietuvai metais reikėjo itin sutelkto darbo bei nemažai lėšų. Padėjo Plungės rajono valdžia, Kultūros ministerija, parodos šeiminkams taryk pavyko sutelkti ir gana nemažą kitų rėmėjų, pagalbinkų būrį.

1994 m. liepos 16 d. vykęs parodos atidarymas tapo didžiule visos Žemaitijos ir visų žemaičių dailininkų švente, o Žemaičių dailės muziejus nuo to laiko – svarbiu šio krašto kultūros centru,

prisiėmusiu iššūkiu kas ketveri metai pasaulio žemaičių dailininkus suvienyti jų jungtinėje dailės parodoje ir taip juos paskatinti savo kūriniais sugrįžti į gimtinę, padėti sukaupti turtingą šiuolaikinės dailės fondą muziejuje.

Pagrindiniai parodos organizatoriai tais metais buvo Žemaičių dailės muziejus, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, Plungės ir Telšių rajonų valdybos, o renginio organizacinio komiteto nariai – Viktoras Liutkus, Algimantas Švažas, Antanas Visockis, Osvaldas Jablonskis, Ada Bumblytė, Algimanta Dargienė, Genovaitė Razbadauskienė, Genovaitė Lukauskytė. Parodoje eksponuota 130-ies autorių iš Lietuvos, Australijos, JAV, Kanados darbai. Jų kūrinių ekspozicijos veikė Plungėje ir Telšiuose.

1999 metai

Trečioji Pasaulio žemaičių dailės paroda iškilmingai buvo atidaryta 1999 m. liepos 17 d. Žemaičių dailės muziejuje Plungėje. Joje pristatyta 123 dailininkų iš Lietuvos, Latvijos, Australijos, JAV, Prancūzijos kūryba. Parodą sudarė kelios dalys, kurios kaip atskiros parodos, projektai veikė Plungėje, Telšiuose, Kretingoje, Mažeikių rajone, Palangoje ir Platelioose (Plungės raj.). Šios jungtinės parodos komisarai buvo Viktoras Liutkus, kuratoriai: Augustinas Virgilijus Burba, Algimanta Dargienė, Adelė Cholodinskienė, Vida Kanapkienė, Aldona Kuprelytė, Genovaitė Lukauskytė, Vytautas Ramanauskas, Aloyzas Rimeika, Aloyzas Stasiulevičius, Danutė Šorienė, Donatas Valatka ir Antanas Visockas.

Menotyros specialistai šį ren-

ginį tais metais jau vertino kaip didelės meninės vertės ir geografinės apimties parodą, įvardydamį ją ne tik kaip Žemaitijos, bet ir kaip visos Lietuvos šiuolaikinio meno reiškiniu. Šią trečią kartą surengtą, kaip ir ankstesnės tuos pačius svarbiausius tikslus turėjusią parodą organizatoriai jau vadino tradicine.

Vykstant parodai profesionalioji vaizduojamoji dailė buvo eksponuojama Žemaičių dailės muziejuje Plungėje, taikomoji dailė – Telšiuose, Liudo Truikio kūrybos paroda – atstatytame Žemaitijos nacionalinio parko Platelių dvaro svirne, Antano Mončio nuolatinė ekspozicija buvo atidaryta Palangoje, Telesforo Valiaus memorialinė kūrybos paroda – Telšių parodų salėje, Gatvės meno projektas „Kultūra“ liepos 18-ąją įgyvendintas Telšiuose, Lietuvos medalių paroda ir medalininkų pleneras vyko Telšių parodų salėje, dailės mokyklų auklėtinių darbų paroda – Telšių vaikų galerijoje „Koridorius“, Alfonso Dargio memorialinė kūrybos paroda ir fotomenininkų kūrybos paroda – Mažeikių muziejaus ekspoziciniame padalinyje Renavo dvare. Na o į savo kraštiečio, vieno iš pirmosios Pasaulio žemaičių dailės parodos organizatoriaus – skulptoriaus Rimanto Dauginčio, 1990 m. gegužės 19 d. susideginusio prie Sovietų Sąjungos-Vengrijos sienos protestuojant prieš Lietuvos okupaciją, memorialinę kūrybos parodą meno gerbėjus pakvietė Kretingos muziejus. Minėtų parodų atidarymai ir kiti renginiai Žemaitijoje vyko liepos 10, 16, 17, 18, 23 ir 24 dienomis. Juos padėjo organizuoti Plungės,

Telšių, Kretingos, Mažeikių, Palangos valdžia ir ten suburtas didelis pagalbininkų būrys.

Šioje parodoje gražų žestą parodė ir iškiliausių, labiausiai žemaičių dailę populiarinančių dailininkų apdovanojimams pradžią davė Plungės rajono savivaldybė. Šį kartą jos Padėkos raštai ir piniginės premijos buvo skirtos Vilniuje kuriantiems žemaičiams dailininkams – skulptorei Daliutei Onai Matulaitei, tapytojui Aloyzui Stasiulevičiui ir grafikui Algimantui Švažui. Ši 1999-aisiais čia gimusi parodos laureatų pagerbimo tradicija dar labiau buvo išplėtota vėlesniais metais vykusiose parodose.

2003 metai

2003-ųjų birželio 28 d. Plungės kunigaikščių Oginskių rūmuose buvo atidaryta ketvirtoji Pasaulio žemaičių dailės paroda, kuri veikė iki metų pabaigos. Joje, kaip ir ankstesnėse, eksponuota Lietuvoje ir užsienyje (šį kartą – JAV, Australijoje, Danijoje, Vengrijoje) gyvenusių žemaičių dailininkų kūryba (profesionalusis vaizduojamasis ir taikomasis menas bei meninė fotografija). Siekta, kad tai būtų menininkų pastarųjų metų darbai. Iš viso joje buvo eksponuojama 450 kūrinių. Juos pristatė 129 dailininkai ir 53 fotografai. Jų ekspozicijos iš pradžių veikė Žemaičių dailės muziejuje, Plungės kultūros centre, vėliau – ir Žemaitijos nacionalinio parko parodų salėje Plateliuose, Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejuje.

Pagrindinis parodos organizatorius buvo Žemaičių dailės muziejus. Jam talkino Lietuvos dailininkų ir Lietuvos fotomenininkų sąjungos, Plungėje veikusi

Ketvirtosios Pasaulio žemaičių dailės parodos reklaminis plakatų

kultūros draugija „Saulutė“ ir Plungės kunigaikščių Oginskių bičiulių klubas. Parodos organizacinio komiteto nariai buvo Alvydas Bakanauskas, Vaclovas Krutinis, Kristina Paulauskaitė, Aloyzas Stasiulevičius, Vytautas Valius ir Algimantas Veselis.

Pasak J. Skurdauskienės, jie, kaip ir ankstesnių parodų organizatoriai, buvo išsikėlę tris svarbiausius tikslus: 1. sutelkti bendrai kūrybinei akcijai Lietuvos ir išsivijios profesionalius žemaičių dailininkus ir fotomenininkus; 2. sudaryti galimybę apžvelgti ir įvertinti žemaičių dailės raidą ir joje vykstančius procesus; 3. skatinti dailininkus, gyvenančius užsienyje, ne tik eksponuoti savo darbus Lietuvoje, bet ir sugrąžinti juos į tėvynę.

Parodos metu jau buvo organizuojami ją palydintys, didelio lankytojų dėmesio sulaukę renginiai. Svarbiausi iš jų – rugsėjo 6 dieną vykusį mokslinę konferenciją „Žemaičių dailininkų

(Nukelta į 10 p.)

Penktosios Pasaulio žemaičių dailės parodos medalis. Nuotrauka iš Žemaičių dailės muziejaus archyvo

kūrybos raida ir perspektyvos“. Joje pranešimus perskaitė meno tyrininkė dr. Nijolė Tumėnienė (Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija) – „Pasaulio žemaičių dailės parodos“; Salomėja Jastrumskytė (VDA Telšių dailės ir dizaino fakultetas) – „4-oji Pasaulio žemaičių dailės paroda“; dailininkas Aloyzas Stasiulevičius (Lietuvos dailininkų sąjunga) – „Pasaulio žemaičių dailės parodos laiko kontekste“; Morta Ulpienė – „Išsivijęs žemaičių kūryba ir kūrybinis palikimas“; Stanislovas Žvirgždas (Lietuvos fotomenininkų sąjunga) ir Skirmantas Valiulis (Vilniaus universitetas) – „Fotografija Žemaitijos miesteliuose“; Alvidas Bakanauskas (ŽDM) – „Žemaičių dailės muziejaus veikla: kryptys ir perspektyvos“; Vytautas Balčiūnas (Lietuvos dailės muziejus) – „Žemaičių dailės muziejaus infrastruktūros plėtotės projektai“.

Pranešėjai akcentavo, kad „tradicine tapusi Pasaulio žemai-

čių dailės paroda skatina dailininkų profesionalų ir fotomenininkų, kilusių iš Žemaitijos, profesinį bendravimą, populiarią profesionaliąją dailę Lietuvoje ir užsienyje, padeda užsienyje gyvenančių dailininkų darbams sugrįžti į Lietuvą, pristatyti jaunų dailininkų kūrybą, skatina jų integraciją į menininkų visuomenę“. Taip pat buvo pažymėta, kad per visus veiklos metus yra susidariusi aktyviai parodas palaikančių ir jose dalyvaujančių dailininkų bei visuomenės atstovų grupė. Apgailestauta tik, kad, nepaisant to, jog Žemaitija nuo seno garsėja medžio drožėjų, akmentašių darbais, Pasaulio žemaičių dailės parodose eksponuojama nedaug skulptorių darbų.

Tą pačią rugsėjo 6-ąją įvyko ir 4-osios Pasaulio žemaičių dailės parodos aptarimas. Jo metu buvo paskelbti ir apdovanoti parodos laureatai. Lietuvos dailininkų sąjungos premijos taisyklėse įteiktos tapytojams Leonardui Tuleikiui ir Pranui Griušui bei fotografui Remigijui Treigiui, Žemaičių dailės muziejaus premija apdovanota grafikė Jolanta Velikaitė, laikraščio „Žemaitis“ prizas įteiktas tapytojui Valdui Simučiu, laikraščio „Brasta“ apdovanojimas atiteko vienai iš parodos jaunųjų dailininkų – tapytojai Jūratei Petruolytei, o laikraščio „Plungės“ apdovanojimas – Alfonsui Beresnevičiui. ytojai Jūratei Petruolytei.

2007 metai

Penktoji Pasaulio žemaičių dailės paroda veikė 2007 m. rugpjūčio 4 – gruodžio 31 dienomis Plungėje, Plateliuose, Telšiuose ir Kelmėje. Jos pagrindiniai kuratoriai buvo Žemaičių dailės muzie-

jaus meno tarybos nariai Aloyzas Stasiulevičius, Algimanta Dargienė, Zinaida Dargienė, Petras Gintalas, Daliutė Ona Matulaitė, Vija Tarabildienė ir Alvydas Mikuta. Šios parodos pagrindinis šeimininkas, kaip ir anksčiau, buvo Žemaičių dailės muziejus. Jam talkino Žemaitijos nacionalinio parko direkcija, Vilniaus dailės akademija, Kelmės krašto muziejus, Lietuvos dailininkų ir Lietuvos fotomenininkų sąjungos, Lietuvos tautodailininkų sąjungos Telšių skyrius, klubas „Oginskių dvaro bičiuliai“ ir Žemaičių muziejus „Alka“. Pagrindinė ekspozicija – profesionaliosios vaizduojamosios ir taidomosios dailės (tapyba, grafika, tekstilė, fotografija, mažoji plastika) buvo pristatoma Plungės kunigaikščių Oginskių rūmuose. Atskirą ekspozicijos dalį čia sudarė Paryžiuje gyvenančio ir po daugelio metų į Lietuvą savo darbais sugrįžusio skulptoriaus Adomo Stanislovo Raudžio-Samogito skulptūrų ir eskizų paroda.

Rugpjūčio 5 d. Baubliuose (Kretingos r.), Baublių pagrindinės mokyklos kiemelyje, atidengtas paminklas jau ankstesnėse parodose gražiai pagerbtam, savo gyvenimą sąmoningai protestu prieš Lietuvos sovietinę okupaciją tragiškai baigusiam vienam iš pirmosios Pasaulio žemaičių dailės parodų rengimo iniciatorių ir organizatorių Rimantui Dauginčiui (1944–1990). Skulptūros autorius – Vilniaus dailės akademijos Skulptūros katedros absolventas Juozas Paulauskas.

Rugsėjo 25 d. Plateliuose (Plungės r.) atstatytame grafų Šuazelių svirne buvo atidaryta žemaičių fotomenininkų darbų

paroda, kurioje eksponuoti net 107 darbai. Juos pristatė 50 žemaičių fotomenininkų. Kūrinius šiai parodai atsakingai atrinko Lietuvos fotomenininkų sąjungos sudaryta komisija.

Vilniaus dailės akademijos Telšių dailės fakultete veikė šioje aukštojoje dailės mokykloje studijuojančio jaunimo kūrybos darbų paroda, tad šiame 5-osios Pasaulio žemaičių dailės parodos kontekste Telšių dailės fakultetas pirmą kartą prisistatė kaip dailės, dizaino edukacijos erdvė Žemaitijoje. Čia buvo eksponuojami juvelyriniai dirbiniai, erdviniai objektai, mažoji skulptūrinė plastika, kostiumai, gaminio ir baldų dizaino projektai, pasakojama apie ženklesnius fakulteto ir jo auklėtinių pasiekimus, rodomi geriausi studentų darbai, saviti, netradiciniai, konceptualūs kūriniai, liudijantys apie studentų siekį ir galimybes jau dabar teisėtai save vadinti menininkais.

Rugpjūčio 12 d. Kelmės krašto muziejuje, kuris veikia buvusiuose bajorų Gruževskių dvaro rūmuose vykstant Pasaulio žemaičių dailės parodoms pirmą kartą buvo pristatoma žemaičių tautodailė (tradicinė medžio drožyba, tapyba, tekstilė, juvelyrika, audimas, karpiniai, keramika, kalvystė, akmens apdirbimas, pynimas iš vytelių, šiaudelių irtošies). Iš viso Kelmėje buvo eksponuojami darbai, sukurti 120-ies tautodailininkų.

Pasaulio žemaičių dailės parodoms keičiant vienai kitą, vis daugiau dėmesio buvo skiriama jose dalyvavusių ir geriausiai specialistų bei lankytojų įvertintų kūrinių autorių pagerbimui, jų apdovanojimui. Rengiantis šiai

parodai Plungėje veikiantis klubas „Oginskio dvaro bičiuliai“ (prezidentė Danutė Baltutienė) įsteigė parodos Garbės ženklą ir finansavo jo sukūrimą. Tokiais ženklais tais metais buvo apdovanoti trys parodos laureatai: skulptorė Daliutė Ona Matulaitė, tapytojai Vytautas Ignas ir Valerijonas Galdikas.

Specialiaisiais parodos prizais buvo pagerbtas tapytojas Aloyzas Smilingis, juvelyrė Beata Zdramytė, skulptoriai Juozas Paulauskas ir Adomas Stanislovas Raudys-Samogitas. Apdovanojimas įteiktas ir daugiausiai parodos lankytojų simpatijų sulaukusiam kūrinių autoriui – tapytojui Vytautui Tamoliūnui.

Kelmėje vykusioje žemaičių tautodailininkų kūrinių parodoje geriausiu tautodailininku pripažintas iš Žagarės krašto kilęs kalvis Vytautas Jarutis. Jis apdovanotas už kalvystės ir kryždirbystės tradicijų tęsimą.

Kompetentinga komisija geriausiu fotografu titulavo Joną Strazdauską. Jam įteiktas parodos laureato medalis. Padėkos raštais ir platiškiečio tautodailininko Antano Vaškio sukurtomis skulptūromis apdovanoti fotomenininkai Paulius Gvildys, Romualdas Rakauskas ir Edis Jurčys.

2012 metai

2012 m. birželio 9–spalio 15 dienomis vykusioje 6-oji Pasaulio žemaičių dailės paroda buvo skirta artėjančiam Žemaitijos krikšto 600 metų jubiliejui, kuris visoje Lietuvoje gražiai paminėtas 2013 metais. Ją surengė Žemaičių dailės muziejus, Vilniaus dailės akademijos Telšių fakultetas

Šeštosios Pasaulio žemaičių dailės parodos reklaminis plakatas

ir Telšių kultūros centras. Kaip ankstesnės, taip ir ši paroda subūrė gausų žemaičių ir su Žemaitija tamprų, artimą ryšį jaučiančių kūrėjų būrį. Šį kartą jos ekspozicijos buvo pristatomos Plungėje, Telšiuose ir Biržuvėnų dvare (Telšių raj.).

Žemaičių dailės muziejaus salėse lankytojų laukė puikios profesionaliosis vaizduojamosios dailės, studentų ir išėjusių amžinybėn dailininkų ir tautodailininkų darbų kolekcijos. Išskirtinis dėmesys ir atskiros ekspozicinės erdvės čia buvo skirtos iškiliems tautodailininkams kalviui Vytautui Jaručiui ir skulptoriui Vytautui Ulevičiui.

Iš viso tais metais paraiškas dalyvauti parodoje buvo pateikę 112 profesionalios vaizduoja-

(Nukelta į 12 p.)

Septintosios Pasaulio žemaičių dailės parodos reklaminis plakatas

mosios ir taikomosios dailės kūrėjų. Šį kartą meno istorikė ir kritikė Goda Giedraitytė parodoje dalyvaujančius dailininkus pagal jų pamėgtus, dažniausiai plėtojamus dailės žanrus pabandė suskirstyti į atskiras grupes: tradicinius modernistus, nuosekliai tęsiančius aukštojoje mokykloje išmokus kanonus, eksperimentuojančius klasikus, reprezentuojančius geriausias žanrines tradicijas, bet kartu ieškančius naujų raiškos formų ar siužeto linijų, ir šiuolaikinę meninę kalbą plėtojančius kūrėjus, atvirus menų sintezės pokalbiams ar netikėtiems dvasiniams ekskursams. Puikiai įvertinusi parodą, ji pagiriamąjį žodį tarė Žemaičių dailės muziejui, pasak jos, „šiuo projektu visapusiškai realizuojančiam šiuolaikinio muziejaus funkcijas“, nes „rengdami Pasaulio žemaičių dailės parodą, muziejaus darbuotojai ne tik vykdo aktyvią kultūrinę, edukacinę ir komunikacinę veiklą, plečia savo lankytojų ir gerbėjų būrį, bet ir menininkų dovanojamais kūriniais muziejaus fondus papildė aktualiomis šiandienos meno vertybėmis. Akivaizdu, jog beveik prieš šimtmetį gimusi Žemaičių dailės parodos idėja pasėjo savo grūdą ir Žemai-

čių dailės muziejaus darbuotojų pastangomis uoliai brandina šios tradicijos vaisių.“

Pagal šiose parodose įsitvirtinusių tradiciją ir tais metais buvo pagarsinti geriausiai specialistų ir lankytojų įvertinti parodoje savo darbus eksponavę menininkai. Profesionaliausiu dailininku komisija pripažino tapytoją Ričardą Zdanavičių. Už temos istoriškumą ir jos interpretaciją apdovanojimas skirtas Vydui Pinkevičiui, už meistrystę ir amato traktavimą plačiąja prasme – Virgilijui Mikuckiui, o už inovatyvumą – Neringai Poškutei.

2016 metai

Liepos 9-ąją Plungėje iškilmingai buvo atidaryta septintoji Pasaulio žemaičių dailės paroda, skirta 1236 m. vykusio Saulės mūšio metams paminėti, tad dalis joje eksponuotų darbų buvo sukurta istorine tema. Šioje, kaip ir prieš tai vykusiose parodose, dalyvavo skirtingų kartų, mokyklų, stilistinių krypčių menininkai – tiek profesionalai, tiek ir tautodailininkai. Profesionalios vaizduojamosios ir taikomosios dailės kūrinius šį kartą pristatė net 135 autoriai, kurie, pasak parodos rengėjų, lankytojus nudžiugino darbais, liudijančiais pastarųjų metų svarbiausias meninės raiškos tendencijas, kryptis, žanrus, idėjas, perspektyvas, naudojamas atlikimo technikas, savo kūrybos panašumus ir skirtumus, senojo meno tradicijų tęstinumą ir naujoves – moderniojo meno kūrinius.

Rengiant profesionaliosios taikomosios dailės ekspoziciją didelė atsakomybė teko jaunai Žemaičių dailės muziejaus dailininkei-dizaineri Jūratei Petrulytei Motužienei, kuriai nuoširdžiai talkino Telšiuose gyvenantis ir kuriantis skulptorius, pedagogas, šios parodos kuratorius prof. Petras Gintalas.

Profesionalių menininkų sukurti vaizduojamosios dailės kūriniai nuo liepos 9 d. buvo eksponuojami Plungėje veikiančiame Žemaičių dailės muziejuje, o tautodailė nuo liepos 15 d. – Biržuvėnų dvare (Telšių raj.).

Pagal jau susiklosčiusią tradiciją parodoje buvo pristatomi įvairaus amžiaus kūrėjų darbai. Žemaičių akademinio jaunimo talentus demonstravo Vilniaus dailės akademijos Telšių, Kauno fakultetų ir Šiaulių universiteto Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto Menų katedros studentai.

Šios kaip ir ankstesnių parodų atidarymo ren-

giniuose didelis dėmesys buvo skirtas jo muzikinei daliai – koncertavo Šiaulių valstybinis kamerinis choras „Polifonija“ (vadovė Aurelija Čižauskaitė-Butkaliuk), avangardinio džiazu gerbėjus nudžiugino Lietuvos muzikos ir teatro akademijos dėstytojo perkusininio Arkadijaus Gotesmano ir jo mokinio Igno Kasikausko specialiai 7-ajai Pasaulio žemaičių dailės parodai sukurtas ir Plungėje tą dieną atliktas kūrinys.

Šios Pasaulio žemaičių dailės parodos laureatais tapo tapytojai ir grafikai Valerija Vija Tarabildienė, Valdas Simutis ir keramikė Genė Jacėnaitė. Oginskių dvaro bičiulių klubo prizas buvo įteiktas tapytojui Alvydui Stonkui.

2020 metai

8-ojoje Pasaulio žemaičių dailės parodoje eksponuota 90-ies įvairaus amžiaus menininkų iš Lietuvos ir užsienio kūryba. Gausiausios buvo tapybos ir taikomųjų menų (metalo, tekstilės, keramikos, mažosios plastikos) kolekcijos. Parodoje lankytojai pamatė ir keletą tarpdisciplininio meno kūrinių.

Šį kartą pagrindinis parodos organizatorius Žemaičių dailės muziejus buvo pakvietęs dailininkus į Žemaitiją pažvelgti pro atminties langą, todėl 2016–2020 m., tai yra laikotarpiu nuo ankstesnės parodos iki 2020-ųjų sukurti darbai turėjo atliepti pagrindinę parodos temą – „Prisimenant Žemaitiją“. Tad, kaip akcentavo parodos kuratorė

Iš kairės: septintosios ir aštuntosios Pasaulio žemaičių dailės parodų medaliai. Nuotraukos iš Žemaičių dailės muziejaus archyvo

Plungės kunigaikščių Oginskių parko parterėje vykusio 7-osios Pasaulio žemaičių dailės parodos atidarymo metu koncertuoja Šiaulių valstybinis kamerinis choras „Polifonija“ (vadovė Aurelija Čižauskaitė-Butkaliuk). Vyto Karaciejaus nuotrauka

Goda Giedraitytė, prieš rengdamiesi šiai parodai „daugelis dailininkų savo darbuose permąstė, išryškino ar kitaip atskleidė vaizdinius ir vietas, kurie tapatinami su Žemaitijos, kaip istorinio, etninio, kultūrinio regiono, reprezentacija. Tačiau nemažai autorių leidosi į nevaržomas atsiminimų interpretacijas, kuriose skleidėsi pavieniai minties blyksniai, emocinės sąsajos ar pirmapradžiai pėdsakai: žmogus, religija, istorija, simbolika, gamta... [...]“. Pagrindinę parodą papildė 2015–2020 m. vykdyto, 40 menininkų iš Lietuvos ir užsienio sukvietusio tarptautinio šiuolaikinio meno projekto „Pokalbiai su gamta“ rezultatu, pristatomų nuotraukose (Nukelta į 73 p.)

PASAULIO žemaičių dailės parodų tradicija PLUNGĖJE

(Atkelta iš p. 13)

„iš paukščio skrydžio“, ekspozicija bei katalogas.

Tarp parodos palydinčių renginių svarbiausias buvo Telšiuose vykusio tarptautinė konferencija „Prisimenant Žemaitiją: tarp įvaizdžių, prisiminimų ir kolektyvinės atminties vaizdinių“.

Šį kartą parodos kuratoriai buvo keturi – jau minėta Goda Giedraitytė, kuri rūpinosi profesionalios vaizduojamosios ir taikomosios dailės ekspozicijomis, Juozas Laivys ir dr. Aušra Trakšelytė, parodoje pristatę šiuolaikinio meno projektą „Pokalbiai su gamta“, bei Sigita Dacienė, kuriai buvo patikėta surengti žemaičių tautodailininkų kūrybos parodą.

8-osios Pasaulio žemaičių dailės parodos laureatais tapo: apdovanojimą „Už pagarbą tradicijai ir temos aktualizavimą“ pelnęs Antanas Šeronas, už klasikinę grafinę raišką ir ištikimybę žemaitiškai dvasiai apdovanojimą gavęs Alfonsas Čepauskas ir už minties gelmę per lakonišką formą geriausiai įvertintas Antanas Olbutas.

Specialus klubo „Oginskių dvaro bičiuliai“ prizas už tapybos darbus „Aukso veršis“, „Archyvas ant žaidimų stalo“ ir „Raudona valtis“ buvo įteiktas Medai Norbutaitei.

2024 metai

2024 m. birželio 22 d. atidarytos 9-osios Pasaulio žemaičių dailės parodos šeimininkas – vėl Žemaičių dailės muziejus. Jo direktorius Alvidas Bakanauskas džiaugiasi, kad didelį darbo krūvį iš muziejaus šį kartą perėmė parodos kuratorės doc. Neringa Poškutė-Jukumienė ir Goda Giedraitytė, dailėtyrininkas dr. Viktoras Liutkus, kultūros istorikas dr. Dangiras Mačiulis, dailės istorikė dr. Skirmantė Smilingytė-Žeimienė, parodos architektai Antanas Gerlikas ir Vladas Balsys. Pasirengimą parodai koordinavo Žemaičių dailės muziejaus direktoriaus pavaduotoja dr. Jolanta Skurdauskienė. Šiemet paroda konkrečios temos neturi, bet atren-

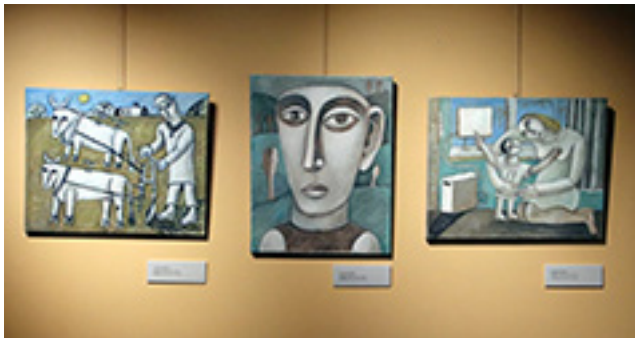
Plungės kunigaikščių Oginskių centrinių rūmų, kuriuose veikia Žemaičių dailės muziejus, vestibulius po pastato renovacijos. Sauliaus Narkaus nuotrauka iš Žemaičių dailės muziejaus archyvo

kant jai menininkų pateiktas paraiškas siekta, kad ekspozicija būtų unikali ir atspindėtų įvairiapusę žemaičių menininkų kūrybą. Šį kartą buvo išplėtos muziejaus ekspozicinės erdvės. Jų čia septynios. Kunigaikščių Oginskių rūmų pirmajame aukšte įkurdinti kviestinių autorių, gyvenančių ne Lietuvoje, t.y. menininkų iš Prancūzijos, Kanados, Jungtinės Karalystės, JAV ir Vokietijos kūrinių. Antrajame rūmų aukšte lankytojai susipažįsta su Rimanto Dauginčio, kuris, kaip jau minėta, buvo vienas iš pirmosios Pasaulio žemaičių dailės parodos organizatorių, atminimui skirtą retrospektyvinę kūrybos ekspoziciją „Giedantis paukštis“. Ją kuravo gerai šį dailininką pažinojęs, kartu su juo pirmąją Pasaulio žemaičių dailės parodą organizavęs menotyrininkas dr. Viktoras Liutkus. Antrajame rūmų aukšte pristatoma ir Vilniaus dailės akademijos Telšių fakulteto absolventų bei dėstytojų kūrybos rinktinė paroda. Rūmuose yra galimybė pamatyti ir komisijos parodai atrinktų 45 menininkų kūrinius.

Oginskių dvaro sodyboje esančiame Žirgyno pastate, kuris ypač kūrybingai įveiklinamas Plungėje jau daug metų vasaros pabaigoje ir rudens pradžioje vykstančių didelių populiarumą turinčių tarptautinių Mykolo Oginskio muzikos festivalių metu, erdvės šioje parodoje taip pat skirtos menui. Čia, atnaujintoje salėje, eksponuojamas talentingo dailininko Žilvino Kempino kūrinys TUBE, kurį meno gurmanai iki šiol turėjo galimybę pamatyti tik 2009 m. vykusioje 53-ojoje Venecijos bienalėje.

Istoriniame Oginskių dvaro sodybos laikrodinės

(Nukelta į 74 p.)

„Artojas“, „Portretas“, „Vakaras“ Dailininkas Valdas Simutis

Bonifacio Vengalio nuotraukose – IX Pasaulio žemaičių dailės parodos ekspozicijos fragmentas ir parodoje eksponuojami dailininkų kūriniai

pastate, kuriame dabar šeimininkauja Plungės rajono savivaldybės bibliotekos darbuotojai, – konceptualios grafikos atstovo Evaldo Mikalausko kūryba.

Na o kol kas dar nerestauruotoje dvaro rūmų rytinėje oficine sudaryta galimybė susipažinti su jaunųjų menininkų, pristatančių fotografijos, tapybos, šiuolaikinės grafikos kūrinius bei šviesos ir garso instaliacijas, ekspozicija.

Šiomet parodos organizatoriai pirmą kartą kūrinius eksponuoja ir Plungės dvaro sodyboje atgavą teikiančio parko erdvėse. Jos skirtos žemaičių skulptorių kūriniams.

NAUDOTA LITERATŪRA:

1. Jolanta Skurdauskienė, „Pasaulio žemaičių dailės parodos: retrospektyva, reikšmė ir perspektyvos“, *Lietuvos muziejai*, 2003 m., Nr. 4.

2. „Pasaulio žemaičių dailės paroda“, *Žemaičių dailės muziejus*: <https://www.zdm.lt/testiniai-renginiai/>.

Parengė Danutė Mukienė

„Pietinė krantinė“. Dailininkas Antanas Garjonas

„Nikė“. Dailininkas Mindaugas Jančiauskas